

ŽIVA ZAJEDNICA

Uskrsno pismo baš za sve
Uskrs - blagdan života - sadašnjega i budućega

Travanj / April 1981.

Broj 4

»LEBENDIGE GEMEINDE«
MITTEILUNGSBLATT DER
KROATISCHEN KATHOLISCHEN MISSIONEN
ERSCHEINUNGSPORT FRANKFURT AM MAIN
CIJENA/PREIS 1,-DM
LIST HRVATSCHIKA KATOLIČKIH MISIJA

SRETAN USKRS! FROHE OSTERN!

Dragi prijatelju,
radniče i trudbeniče!

Želim vam napisati uskrsno pismo.
Vama koji radite i trudite se daleko
od domovine.
Vama na svim radilištima svijeta.

I htio bih da vama, baš vama, Uskrs ove
godine - i uвijek - bude sretan. I to sre-
tan ne samo zbog lijepih uspomena ko-
je vas vežu s rodnim krajem i dragim
domom. I sretan ne samo zbog vjere ko-
ju Uskrs utemeljuje u našu budućnost,
u naš vječni život.

Htio bih da vam u svjetlu Usksra bude
sretniji i smisleniji baš vaš svagdašnji
život, vaš rad i trud...

Grobni kamen u temelju novog svijeta

Isus Krist nam se predstavlja kao gradi-
telj novoga i boljeg svijeta. Taj novi i
bolji svijet bit će ujedno i Božji svijet,
ali baš stoga i - svijet čovjekov.

(nastavak na sl. str.)

- Blagoslov jela na Uskrs str. 3
- Od Matije do Usksra str. 4
- Vjenceslav Novak str. 6
- Kućegazda str. 8
- Liječnici, pozor str. 9–10
- Iz naših misija str. 11–12
- Philip Pržina – bauštelac str. 15
- Mi nismo demoralizirani otpaci str. 16

„Kamen koji odbaciše graditelji, postade kamen zaglavni”, piše u Matejevu Evanđelju (21, 42).

Isus se sam ugradio u taj novi svijet – svijet bolji i Božji. Ugradio je svoj mlađi život, pun zanosa, svoj učiteljski posao... A nadasve, u taj je novi svijet ugradio svoju mučeničku muku i smrt. I svoje pobjedonosno uskrsnuće.

Isus Krist je naš učitelj. No on nam ne poručuje s visoka svoj nauk. Da nas pouči, kako nam je živjeti, on je sam postao dionikom našega života. Da nam pokaže kako je život vrijedan života i kako je patnja vrijedna da se otrpi, on je sam prihvatio naše trpljenje i otrpio našu muku i smrt. Ponio je križ na svojim ramenima i otrpio je i našu smrt, i naš grob.

Otada znamo i kako nam je živjeti, i kako nam je trpjeti, i kako nam je umrijeti.

Ali znamo još i više!

Smrt i grob nije naš kraj!

Jer, on nije ostao u grobu, nego je treći dan pobjedonosno ustao iz groba. Uskrsnuo je, da odsada zauvijek živi. Da živi i tijelom i dušom „u slavi Boga Oca”, kako molimo u misnomu Slava.

Stare ga sitnoslike prikazuju kako ustaže iz groba i na ramenima – kao pobjednik smrti – odnosi razvaljena grobna vrata.

Taj razvaljen grobni kamen Krist je ugradio kao kamen temeljac u svoj novi svijet. U novi svijet i Božji i čovjekov, u svijet naše velike budućnosti koju zovemo „život vječni”.

Grob je otada izgubio svoju beznadnost. Grob više nije tamna i završna točka i kraj; grob je most u novi svijet. I smrt više nije posljednja pobjednica nego samo „posljednji neprijatelj”, kako je zove sv. Pavao u Poslanici Korinćanima (15, 26). Od njegova Uskrsa, smrt više nije „vječna” već samo privremena zbilja.

Jer, Isus ne slavi svoj Uskrs sam. On je svladao smrt ne sam za se nego i za nas. On je uskrsnuo kao „prvijenac usnulih”, kako piše na istome mjestu sv. Pavao (1 Kor 15, 20). On svoju uskrsnu pobjedu i svoj novi, neumrli život hoće da podijeli i s nama.

I tako je u svjetlu Isusova Uskrsa naša konačna budućnost puna nade i puna svjetla. „Vjerujem u vječni život” kličemo svaki puta u svome Vjerovanju.

Vaš svagdašnji rad u svjetlu Uskrsa

U svjetlu Uskrsa i naša svagdašnjica – često tako siva i jednolična – postaje puno sretnija i puno svetija.

Uskrs je blagdan jednom na godinu. No on osvjetljuje sve daljnje dane i tjedne, mjesece i godine.

Mi znamo dobro: temeljni je Kristov zakon ljubav. Ljubav dvokrilna – prema Bogu i bližnjemu.

Što vas je pokrenulo, što vas je – rekli bismo – natjeralo na ove vaše pečalbarske putove svijeta? Možda ni sami pravo ne znate odgovora. No niste pošli, vjerujem, samo zato što bi to bila moda, što su i drugi pošli... Ili što bi vam kao mali bog bljeskala pred očima njemačka marka...

Pošli ste jer ste htjeli poboljšati svoj život. Krenuli ste jer ste htjeli podržati i unaprijediti život svojih dragih i milih.

Pod kupolom ove crkve (crkva sv. groba) nalazi se Kalvarija i grob Isusa Krista

Možda su to bili roditelji, ponajčešće žena i djeca..., vaš dom... Pošli ste u svijet jer ste htjeli stvoriti početni kaptital da savijete obiteljsko glijezdo...

Sve se to zove – ljubav! Sve je to ona ljubav prema bližnjemu o kojoj govori Evanđelje. Ta sami znate, da ljubav nije „te tri slatke riječi: Ja te volim”... Ljubiti, onako pravo i odgovorno – to često znači: rano ujutro u ponедjeljak zasukati rukave i svojski se založiti u cijelom radnom tjednu...

Čudan je to i čudesan proces: ljubav stvara energiju, energija se pretvara u rad, rad u novac, novac opet u ljubav... Da bi djeca imala kruha i ruha,... da biste sagradili svoj dom..., da biste osnovali obitelj...

I tako se gradi novi i bolji svijet. I svijet Božji i svijet čovjekov. Jer gdje je prava ljubav prema bližnjima na djelu, ondje

je blizu i ljubav Božja. Nitko ne može ljubiti Boga, piše sv. Ivan, ako ne ljubi bližnjega...

Možda ćete sada upitati, a što to sve ima vezu s Uskrsom?

Istom u svjetlu Isusova Uskrsa jasnije uviđamo da vrijedi založiti se, da ima smisla uvijek iznova početi, početi i nastaviti zalaganjem oko napretka i poboljšanja života.

Život je zadaća. I taj život – život naš svagdašnji – ima vječne perspektive.

I upravo naše svagdašnje zalaganje za bolji život svoj i svojih bližnjih ugrađuje se kao materijal našega budućega, našega novoga i Božjega svijeta.

Izvrsono nas o tom poučavaju oci Drugog vatikanskog koncila kada pišu o povezanosti ljudskoga rada i zalaganja s Uskrsom. U onome svijetu, pišu oni, „ostat će ljubav i njezina djela”. Što god smo ovdje iz ljubavi učinili, ima neprolaznu vrijednost. „Sve plodove prirode i našega truda koje po Gospodinovoj zapovijedi i u njegovu Duhu budemo na zemlji razmnožili, naći ćemo poslije”, u budućem životu. Tako naučavaju koncilski oci u dokumentu **Radost i nada**, br. 39.

Sretan ti Uskrs, radniče!

Volio bih da Uskrs provedete sa svojima!

Ali gdje god vas taj svijetao Dan Gospodnji zateče, znajte: „Ovo je Dan što nam ga stvori Gospod! Kličimo i radujmo se u njemu!”

Uskrs je prava završnica Velikoga Petka. Istina, Isusov put je put križa, put patnje, put poraza. Ali Veliki Petak nije Isusov posljednji dan! Taj put, istina, vodi preko Golgotе, ali se razrješava u svjetlosti uskrsnom jutru.

I naša patnja, i naš mukotrpni rad ima često sve oznake Velikoga Petka Isusova. No i nas čeka njegov Uskrs.

U toj nadi koracamo naprijed, nastojeći da već i ovaj život jedni drugima načinimo i boljim i lještim.

Novi, Božji svijet već nastaje gdje god se ljudi opredjeljuju za ljubav, za dobrotu, za praštanje..., Da podrže jedan drugoga, da se raduju jedan drugome... *P. Bonaventura Duda*

O BLAGOSLOVU JELA NA USKRS

U hrvatskim je krajevima običaj da se na ranim uskrsnim Misama blagoslivlje jelo. Sada to biva sve više i u noći, na kraju vazmenog bdjenja. Ljudima je taj običaj drag, i u domovini i u iseljeništvu. Koji mu je smisao?

Biti zajedno za stolom, istu hranu jesti i piti – to je nešto ne samo ugodno i vrijedno već i duboko ljudsko. To je i kršćanski lijepo. Isus se rado družio s ljudima dok su bili za stolom. Po židovskom običaju, on je, a za njim su njegovi apostoli, po njima i stari kršćani nad hranom izricali molitvu u obliku 'blagoslova'. Time nisu u prvom redu blagoslivljali jelo, nego su riječ blagoslova upućivali Bogu, Boga su slavili i hvalu mu kazivali. Evo primjera iz najstarijih vremena, iz zbirke „Nauke apostolske“ (Didache):

„Za razlomljeni kruh ovako iskazujte hvalu:
Hvalu ti dajemo, Oče naš, za život i spoznaju
koju si nam dao po Isusu, svome služi.
Tebi slava u vijeke. Amen.“

Kao što ovaj razlomljeni kruh bijaše raspršen po bregovima a sabran posta jedan, tako neka se i twoja Crkva sabere s krajeva zemlje u twoje kraljevstvo. Jer twoja je slava i moć u vijeke. Amen.“

U prvo se kršćansko vrijeme na Misi redovno blagoslivljalo jelo koje je bilo namijenjeno zakuski poslije sastanka na bogoslužju – za „agape“, kako su zakusku nazivali. U istočnim se crkvama taj običaj sačuvao do danas: blagoslovjeni se kruh još i danas dijeli prisutnima poslije liturgije (zovu ga 'nafora', 'navora' ili 'eulogij').

Slično su se tokom godine, kako bi već s prirodom dolazili, blagoslivljali novi plodovi.

Razumije se da je takav običaj osobito vrijedio za Uskrs ili Vazam. Na svečanoj Misi bdjenja u davnini se (neki misli još od apostolskog doba) blagoslivljava med i mljeko, što bi se po pričesti pomiješano davalо piti novokrštenima, možda u ime podsjećaja da su po Kristovim sakramentima (po krstu, krizmi i pričesti) i oni ušli u „Obećanu zemlju“.

Vrlo je star o Uskrusu i običaj blagoslivljanja mesa, osobito janjetova (vjerojatno opet u spomen židovskom „vazmenom janjetu“).

Kao što znamo, kasnije se u Crkvi uvriježila korizmena pokora sa strogim postom od četrdeset dana. Kroz to su vrijeme kršćani smjeli uzimati samo posna i nemrsna jela, a to znači kloniti se mesa, sira, masla, jaja i slično. Zato, kad bi svano dan Vazma te bi i mrsna jela smjela opet na stol, uveo se običaj da ih prije blagovanja ponesu u crkvu na blagoslov. Uz to bi na blagoslov nosili nove plodove zemlje. U našim je krajevima to prvenstveno bio luk i hren.

U Srednjem vijeku netko je ovako zapisaо: „Toga svetog dana – tj. na Uskrs – ne smijemo ništa jesti što ne bi od svećenika bilo blagoslovljeno.“

Eto, duga je i neujednačena bila povijest blagoslova jela na Uskrs. Običaj možemo gajiti i danas, premda su prilike u kojima živimo znatno drugačije nego ranije.

Onima koji do tog običaja drže preporučujemo kad blagoslovljeno jelo donesu iz crkve i stave na stol u kući, prije uživanja nek izreknu hvalu Bogu. Tu molitvu može predvoditi otac ili netko stariji u stanu.

Evo prikladne molitve iz kršćanske davnine (potječe iz 3. stoljeća kršćanske ere):

„Zahvaljujemo ti, Bože, i prinosimo ove prve plodove
koje si nam dao na uživanje;
ti si zemlji naredio da ih
rodi,
ti si rekao da rastu čovjeku i svemu
živome
za hranu i radost.
Radi njih te slavimo, Bože,
i zahvaljujemo za sva dobročinstva
i razne plodove kojima oživljuješ
prirodu
po služi svome, Isusu Kristu,
Gospodinu našemu:
po kojem ti je slava u vijeke
vjekova. Amen.“

U našim bi prilikama dobro pristajala i ova molitva:

„Blagoslovjen da si, Gospodine,
Bože svega svijeta:
od tvoje darežljivosti primismo ovaj
kruh (ovo meso, jaja i plodove zemlje);

snagom Duha kojim je Krist od mrtvih uskrsnuo
neka nam dar zemlje i rada ljudskih
ruk
uveća radost života.“

Blagoslovjen Bog u vijeke!“

I tvrdi „gastarbeiterški“ kruh je sladak kad se blaguje s blagoslovom Božjim

Uskrs nije blagdan sebičnih, nego Božjoj ljubavi otvorenih ljudi. Uskrs je blagdan ljudske radosti i solidarnosti, dan kad kršćani moraju misliti na one kojima je teže nego njima: na bolesne, osamljenje i siromašnije. U našim prilikama, napose u iseljeništvu, preporučeno je znak pažnje iskazati onima, možda iz kruga poznatih, kojima bi bilo draga kad bismo im poslali nešto od svoga. To vrijedi naročito za one koji blagdane provode u tuzi i žalosti ili u bolnici. Čitamo u Starom zavjetu (u knjizi Nehemijinoj 8, 2-10) kad se slavio dan obnove Saveza, kao obnovljeni Vazam, da je narodu savjetovano: „Ovo je dan posvećen Bogu vašemu. Ne tugujte! Podjite i jedite i pošaljite dio onima koji nemaju ništa pripremljeno, jer ovo je dan posvećen Gospodinu... Radost Gospodnjia vaša je jakost!“

I u to ime: radostan Uskrs svima!

Anton Benvin (Rijeka)

Tada mu pristupi napasnik i reče: „Ako si zaista Sin Božji, naredi da ovo kamenje postane kruh.“ Isus odvrati: „Pisano

je: 'Ne živi čovjek samo o kruhu, nego o svakoj riječi koja izlazi iz usta Božjih.'“

Mt 4, 3-4

Tragom kršćanske godine i kalendarja (II)

Sveti Matija - led razbija! Ove ga godine nije bome razbio ni on. Zašlo se već bilo u korizmu, a po livadama ni traga radicima i bukvici, žutenci i vučjoj stopici, da se čovjek pogosti prvim darovima prirode Božje na izmaku zime koja se ove godine otegla, štono riječ, kao „hrvičansko vjerovanje“. Nije krv sv. Matija kojemu je blagdan padaо na 24. veljače ili dan kasnije, ako je godina prijestupna. Sada se slavi 14. svibnja.

Na hebrejskom ime mu znači „dar Božji“. Kockom je izabran među dvanestoricu apostola nakon Judina otpadništva, o čemu izvješćuju Djela apostolska (1,20). Prema predaji propovijedao je Evanđelje u Judeji i u Etiopiji. Umro je mučeničkom smrću tako da su ga najprije kamenovali, a zatim mu bradvom odrubili glavu. *Relikvije mu se nalaze u Trieru i Padovi*, a odatle mu se širio i kult. Slika se u prizoru njegova izbora kockom. Zbog bradve, zaštitnik je tesara. U svim hrvatskim zemljama imena Mate, Mato, Matej, Mata, Matan, su vrlo česta, a teško je naći crkvu posvećenu sv. Matiji! (Ljetopisac osobno ne zna ni za jednu, pa ako mu netko javi da ipak ima, bit će mu zahvalan).

Na Čistu srijedu ili Pepelnicu (4. ožujka), započinje korizma. Tada se stavlja pepeo na tjeme vjernika i tako označava pokornička narav korizmenog vremena. To je znak pokore i obraćenja: „Spomeni se, čovječe, da si prah i da ćeš se u prah vratiti! Koje li opomene da je život ljudski kratkotrajan... Za tu se prigodu uzima pepeo spaljenih maslinovih grana od predhodne Cvjetnice.

Naziv *korizma* dolazi od četrdesetnice (na latinskom: quadragesima), što će reći četrdeset dana pokore koji služe kao priprava za Uskrs. U ranokršćansko doba u to su vrijeme pripravnici za krštenje primali zadnje pouke i bili podvrgavani ispitima da se vidi jesu li prikladni za taj sakramenat. U današnjem gradskom i industrijskom svijetu, korizma se i ne vidi, za razliku od naših sela i varošica diljem Hrvatske. Ali i u velikom svijetu potrebno je u korizmeno vrijeme biti skrušen i razmišljati o svrsi života jače nego u koje drugo doba. Korizma vodi u susret - nadi: kad čovjek stigne na kraj noći, naći će zoru. Ako ide na kraj svijeta, naći će tragove Boga, a ako zaroni u dubinu vlastite duše, naći će samoga Boga i - sebe.

Od Matije do Uskrsa

U ožujku se (14. III) među ostalim svećima i sveticama Božjim, slavi sv. *Matilda, kraljica Germanije*. Umrla je 968. godine, godinu dana prije smrti Mihajla Krešimira II., muža kraljice Jelene, koje je sagradila prvu hrvatsku marijansku crkvu sv. Marije od Otoka u Solinu. Ime Matilda često se sreće i kod Hrvata. Tri dana kasnije slavi se sv. *Patrik*, apostol Irske, umro 464. g. Sada se to ime sve češće susreće i u Hrvata. *Blagdan sv. Josipa je 19. ožujka*, a nekada je bio „zapovjedni blagdan“, što će reći da se nije radilo i da se išlo na Misu.

Josip je jako rašireno ime kako kod Hrvata tako i kod svih drugih kršćanskih naroda. Postoji *biblijski Josip* koga su braća prodala u Egipat, u ropstvo, a on ih kasnije, kad je postao upravitelj faraonove žitnice, spasio od gladi. Ali, ovdje je riječ o zaručniku B. D. Marije, stolaru. Na slikama sv. Josip često drži procvjetal štap i stavlja Bogorodici prsten na prstenjak. Priča veli da je veliki svećenik pozvao sve mladiće, potomke Davidove, da prinesu svoj štap na oltar u Hramu. Kome štap bude procvjetao, postat će zaručnik Marijin. Josipov štap čudesno procvjetao, a nad cvatom zapeprša *golubica Duha Svetoga*.

Na 25. ožujka pada veliki blagdan *Blagovijesti* kojeg se dandanas mnogi ni ne sjete... Po učenju crkvenih otaca, blagovijest ili navještenje je čas začeća Isusova; to je ključni trenutak utjelovljenja Krista kao Sina Božjega. U Jakovljevu pismu stoji: „Jednog dana uze Marija vrč, iziđe da zagrabi vode i, gle, začu glas koji još reče: „Zdravo, milosti puna, Gospodin je s tobom, blagoslovjena si među ženama.“ Taj prizor je nadahnuo legije umjetnika, još od najranijeg kršćanstva iz katakombe. U Hrvatskoj, najstarija umjetnina o Blagovijesti je mozaik iz VI. stoljeća u Poreču. Jedno od najljepših Navještenja u Hrvatskoj dugujemo Nikoli Božidareviću iz 1513., kod dominikanaca u Dubrovniku. Na svim slikama između Marije i Gabrijela stoji cvijet za koji je sv. Bernard rekao: „Cvijet (tj. Krist), htio je da bude rođen od cvijeta (tj. Djevice), u cvijetu (tj. Nazaretu, što na hebrejskom znači: cvijet), u vrijeme cvijeta (tj. u proljeće).“

Ove godine, točno uoči *Cvjetnice*, pada blagdan sv. *Stanislava*, krakovskog biskupa i mučenika (1076. g.), zaštitnika

Poljske. Kod nas je u to vrijeme vladao kralj Dmitar Zvonimir. Usred Velikog tjedna (15. III), blagdan je sv. Anastazije, poznate u Zadru kao sv. *Stošija*. Ona je srijemska mučenica u doba Dioklecijana (304.). Godine 804. njezine je relikvije dobio zadarski biskup sv. Donat od cara Nicefora I., u znak izmirenja Zadra i Bizanta, pohranio ih u crkvu sv. Petra, koja se otada naziva sv. Stošija. Anastazija je pratila sv. Krizogona, također mučenika, kojeg crkva u Zadru naziva sv. *Krševan*. Spaljena je na lovači. Grci je nazivaju „pharmakolytria“, jer je balzamirala tjelesa mučenika, a Slaveni je zovu *uzoresiteljnica*, već prema tome oslobođa li od otrova ili uza.

Katedrala sv. Stošije u Zadru (13. st.)

Cvjetnicom počinje Veliki tjedan, od latinskog Hebdomada sancta. Tada se u liturgiji slavi spomen posljednjih dana Kristova života na zemlji, spomen njezove smrti i uskrsnuća. Cvjetnica, od latinskog Dominica in palmis, obilježava *Kristov ulazak u Jeruzalem*. Na slikama, Krist jašće na bijeloj magarici pred gradskim vratima, za njim hodaju apostoli, a dječaci prostiru pred njim haljine po putu, nose palmine grane u ruci, trgaju i bacaju na put grane i cvijetce. Po evanđelistima: „A narod što je išao pred njima i za njim klicaše: *Hosana sinu Davidovu!* Blagoslovjen koji dolazi u ime Gospodnje! Hosana u visini!“

To je bilo u nedjelju, a već idućeg tjedna je *Muka Kristova*, koju je najiscrpni je opisao sv. Matej. Posljednja večera se obavlja u četvrtak. Tu su važna dva događaja: (1) Krist je nagovijestio da će ga jedan od apostola izdati, a izdajnik će s njim umočiti ruku u zdjelu. (2) Krist je pričestio apostole i time ustavio sakramenat euharistije i svećeničkog reda. Sutradan, na Veliki petak Krista muče i razapinju na križ koji je

postao simbolom kršćanstva. Na slika-
ma raspeća često se pojavljuje masla-
čak (gorka trava, žutenica).

Krist je bio raspet u petak 13. dana ži-
dovskog mjeseca *nisan*, a uskrsnuo je
prvi dan po suboti, 15. nisana. Kršćanski
blagdan Uskrsa, koji zamjenjuje ži-
dovsku Pashu, isprva se slavio 14. nisa-
na, ali se ubrzo zatim počinje slaviti u
nedjelju. To se odredilo po mješevcu
sustavu tako da Uskrs pada u prvu
nedjelju iza uštapa nakon proljetnog,
jednača ili ravnodnevice (ekvinokcij),
kad su dan i noć podjednaci. A to znači
da *Uskrs* može biti između 22. ožujka i
25. travnja. To je odredio sabor u Niceji
325. g.

Na *Veliki četvrtak* ujutro se posvećuje
Sveto ulje, a navečer je posebna misa
na spomen Posljednje večere. Na *Veliki
petak* se obavlja posebna liturgija križa,
uz čitanje Muke po sv. Ivanu. Na *Veliku*
subotu nema liturgije sve dok ne počnu
obredi uskrsnog bđenja. Prvi dio tih
obreda posvećen je *blagoslovu vatre* u
kojem dominira uskrsna svjeća. U drugom
dijelu se čita knjiga Postanka, pro-
roci, Evanđelja i poslanice. U trećem
dijelu se obnavlja krsni zavjet uz *uz blago-
slov slike vode*. I konačno, euharisti-
ja.

Uskrsna čitanja završavaju Evanđel-
jem po Mateju: „Po suboti, u svanuće
prvog dana sedmice, dođoše Marija iz
Magdale i druga Marija da pregledaju
grob. Najedanput se zemlja silno potre-
se: anđeo Gospodnjи siđe s neba, pri-
stupi te odmaknu kamen i sjede na nj. Lice mu je sjalo kao munja, a odijelo
mu bijaše bijelo kao snijeg. Od straha
pred njim zadrhtaše stražari i postado-
še kao mrtvi. A anđeo reče ženama: „Ne
bojte se! Znam da tražite razapetog Isusa.
On nije ovdje! USKRSNUO JE
KAKO JE REKAO!” *Zajedničar ljetopisac*

Hält sich ein Fremdling bei dir in euerem
Lande auf, so dürft ihr ihn nicht bedrücken.
Wie ein Einheimischer von euch
selbst soll euch der Fremdling gelten,
der bei euch weilt; du sollst ihn lieben
wie dich selbst; denn ihr seid ja auch
Fremdlinge gewesen in Ägypterland.

(Lev 19, 33-34)

Vazmena nedilja

Grančice moja, tamo priko mora
di zlatno sunce sije,
di sve se nebo smije,
di svu nan zemlju brani naša
sedlasta gora,
da ti je sričan Vazan,
bila dupla rumanija,
roža najlipća od svih,
brkasta mala Marija.

Ti ćeš danas poći u crikvu, s facoli
hlibi i mesa,
za janca, turte i jaja pop će
moliti stare slovenske beside,
tajne i mile beside,
ke tamo još više vride,
i vi ćeete znati da hi je čuja veliki Bog
iz nebesa.

U podne te biti na stolu jaja,
hlibi i janče pečenje,
vi ćeete slaviti svetac kad
Bog je uskrsa,
i sve će imati za vas
veliko sveto znamenje.

Ma kad se skupite tako na dan
najlipćí i litu,
u svakoj hiži za stolom
prazne kantride te stati,
prazna mista te biti domaćih sini,
šćer, sestār i brati,
ki su nikamo sami u maglu morali
poći po svitu.

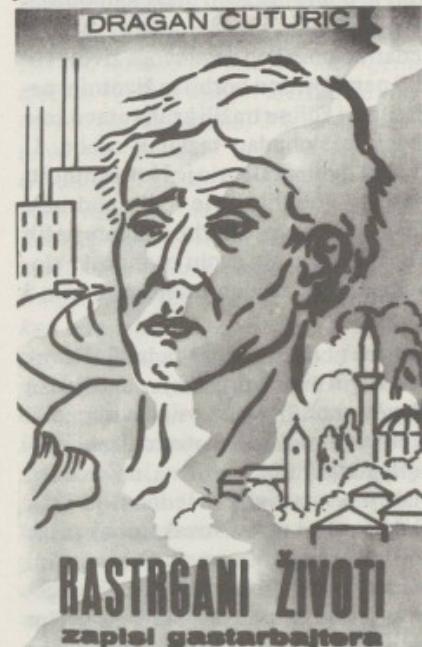

Kad tamo po rasutih seli na Vazan
miljare oči suza zamuti,
uprite svi hi u nebo, vaše oči
su čiste i virne,
i molite čvrsto za pravdu i ljude
dobre i mirne,
Bog će vas čuti ---

Mate Balota

Manje poznate riječi: Vazan — Uskrs od čak. "vazeti"
— uzeti; brkast — krovčast; ruman — crven, rumen;
facol — ubrus; kantrida — stolica; hiža — kuća; mil-
jar — tisuća;

Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i
Metoda objavilo je nedavno knjigu
Rastrgani životi koju je napisao naš mi-
sionar u Mosbachu vlč. Dragan Čuturić.
Naručuje se kod autora: D. Čuturić,
Allfelderweg 3, 6950 Mosbach/B, Ci-
jena 10.- DM.

FRANKFURT/M.

Što zapravo znači integracija?

U posljednje vrijeme riječ je integracija
u ovoj zemlji u velikoj modi i cijeni.
Nu, čini se, da se taj pojam razumijeva
samo jednostrano. Dobiva se dojam da
je ovom društvu jako stalo do toga da se
stranci, posebno njihova mladež, što
prije utepe u ovu njemačku sredinu, da
se u njoj izgube ili da ih se drži na rasto-
janju od njemačkog života. Koraka koji
idu za tim da se stranci ne otuđe svojoj
kulturi, svome narodu, sve je manje. O
nekom višekulturalnom društvu u Nje-
mačkoj kao da ne može biti govora. Jer,
kako protumačiti činjenicu da na mnogim
frankfurtskim osnovnim školama
ima više od 60% djece stranaca? Gdje
su njemačka djeca? Broj inozemnih os-
novnoškolaca u ovom gradu na Majni
sačinjava 27,6% svih učenika osnovnih
škola. Međutim, u realnim školama oni
su zastupljeni samo s 8,8%, a na gimna-
zijama s 5,4%. Ne bi li u ovakvim slučajevima
bilo bolje riječ integraciju pre-
vesti s getoizbijanjem ili izolacijom?

Mate Balota, alias Mijo Mirković (1898-1963);
pjeva je na istarskoj čakavštini, a pisao na štokav-
štini. Inače je bio profesor ekonomije na zagre-
bačkom sveučilištu.

Iz hrvatske kulturne baštine

Vjenceslav Novak – naš pripovjedač

1. Već je davno rečeno da je broj Novakovih književnih sastavaka različite vrste toliki da su se čak vodile rasprave koji je popis piščevih djela najpouzdaniji. Međutim, Vjenceslav Novak bio je jedan od onih koji su za svoga života vodili nemilosrdnu borbu sa životnim nećaćama i koji su tražili kruh i pravo koje uvjetuje slobodan razvitak osobe. U svojim djelima stvorio je Novak mnoštvo tipova, obuhvatilo je veliko područje života, prikazao je borbu i napore naših ljudi da sačuvaju svoju osobnost i slobodu težnje za dobrotom, pravdom i istinom.

Unatoč obilnosti svoga rada Vj. Novak je doživio manje priznanja nego i jedan njegov znatniji književni suvremenik. A Novak je doista jedan od najzanimljivijih pisaca našeg realizma, najplodniji pisac toga razdoblja. Jednom je K. Š. Đalski rekao da je Novak dubok pisac koji ga u mnogočemu nadvisuje. Čini se, da Novaka treba staviti uz Kranjčevića, jer su mu djela poklič za nečim boljim, ljudskijim i pravednjijim.

2. Mnoge pojedinosti iz života Vjenceslava Novaka su zanimljive i pružaju bogatu građu za životopis bolesna čovjeka, s velikom obitelji i malenom činovničkom plaćom. Od 1. rujna 1859. kada je rođen u Senju pa sve do smrti 20. rujna 1905. u Zagrebu, Novak je morao iskusiti sve patnje i stradanja naših ljudi u drugoj polovici XIX. stoljeća. Prilike u kojima je živio bile su takve da Novak nije pratilo europskih književnosti niti se uputio u filozofiju i društvene znanosti da bi mogao stvoriti cjelovit nazor na svijet. U njegovu nazoru na život kao da su više odlučivali srce i slučajni dojmovi lektire nego izgrađeno stanovište. Međutim, Novak je mnogo radio, napredovao i – uvijek čvrsto vezan za našu zemlju – bacao se u vrtlog zbivanja, susretao je u životnoj borbi uvijek jednakom nesretnim ljude, sinove svoga Senja i djecu velikih gradova u kojima zdravi momčići gube svoj ponos, zdravlje i mladost, te se – u mnogim Novakovim pripovijestima – vraćaju moru i u zagrljaju njegovih valova nalaze smirenje.

Vjenceslav Novak iznosi građu iz različitih hrvatskih krajeva, ali poglavito iz Senja i njegova zaleđa; pristupa ljudima raznih zanimanja i uvjerenja; zanimaju ga različiti problemi.

3. Novak je dublje i intenzivnije od drugih pisaca doživio u sebi sukob svjetova značajan za njegovo doba i odgoj. U sebi je nosio tragični raspon umjetnika žednog ljepote i čovjeka kojega život lomi. Njegov roman *Dva svijeta* svjedočanstvo je te borbe, teške i nepomirljive. Ima tu stranicu ispisanih krvlju samoga pisca. Sukob mladoga i čuvstvenog, sposobnog čovjeka sa sredinom je težak. Teška je društvena istina koju sredina izriče Amadeju: „Tko nema novaca za školu, neka ne teži za gospodstvom”. A ipak – treba ići naprijed, živjeti. Neshvaćen od sredine Amadej vjeruje da će u mladoj Adelki naći dušu koja ga razumije (svi naime zaželimo ponekad umorni od života nasloniti glavu na toplo, meko krilo). Amadej je međutim čuo: „Zaboga – oprla se opet Adelka – imaš i sutra vremena da igraš, razbudit ćeš dijete... A što će reći ljudi da igraš u to doba noći...” – U borbi dvaju svjetova Amadej propada.

Vjenceslav Novak, pripovjedač socijalne pravde svoga vremena

Treba pripomenuti da je Novak nosio u sebi duboku samilost prema odbačenim i nesretnim bićima. Iz takva raspolaženja izrasle su najljepše stranice Novakova rada. A poglavito kada je i život kidal i rušio sve snove i vjeru Novakovu u sreću pod kraj životnog puta. To potvrđuju stranice iz *Posljednjih Stipančića*, *Dva svijeta*, *Tita Dorčića* i pripovijesti *Iz velegradskog podzemlja*, *U glib* i dr. – Novak je u svojim djelima nagnao slikanju društvenog života. A društvo njegova doba bilo je puno lomova, nemira, propasti starih plemića i njihovih obitelji, osiromašenja pojedincata i staleža. Želio je Novak više od drugih naših pisaca obraditi problem nasilnog prijelaza iz jednog staleža u drugi; mučni problem naših mutnih prilika u kojima je seljak bivao postupno građaninom.

4. Novakova djela obično se raspo-ređuju u skupine. Međutim, dioba ne uništava bitno i značajno u svima njima: Novakovo stvaralaštvo i osobni pečat.

Cetiri su velika područja koja je Novak zahvatio u svojim djelima: Senj u XIX. stoljeću, grad u podnožju ponosnog Velebita. U djelima *Pod Nehajem*, *Pavao Šegota*, *Posljednji Stipančići*, *Tito Dorčić* i dr. Novak toplo piše o gradiću pod Nehajem, ne skriva svoju ljubav prema starim senjskim patricijima koji propadaju, nepovratno gube svoj društveni položaj i bolno skrivaju pred svjetom svoju nesreću.

Drugu skupinu Novakovih djela čine duže ili kraće pripovijesti u kojima je zabilježio život Podgorja i njegovih stanovnika: *Podgorka*, *Pod prijekim sudom*, *Podgorske pripovijesti*, *Fiškalova ispunjava* i dr. U toj skupini svojih djela Novak opisuje do tada u hrvatskoj književnosti nepoznati svijet, siromašan i poseban u shvaćanju života i društva. Sukob vlasti i bijede, poštenja i nevjere, prosjačenja i sitosti. Prosjačkih štapa je ondje neobično mnogo, a Novak nije izmišljao svojih likova: susreto ih je danomice.

Treći niz Novakovih djela sadržajno je vezan za naše malograđanstvo i građanstvo. U djelima *Nikola Barići*, *Zapreke*, *Dva svijeta*, *Tito Dorčić* pisac je zamijetio i upozorio na razorno i pogibeljno djelovanje tuđinstine i grada na čudorednost našeg dobrog i jednostavnog čovjeka, zatim sukob bogatih i teške sirotinje. Bilo je mišljenja da je među tim djelima *Tito Dorčić* „jedno od najiskrenijih u našoj književnosti”, a za *Zapreke* je napisano da su poslužile za isticanje kršćanskog socijalizma.

Život radnika, gladnih sveučilištaraca; život u vlažnim i mračnim stanovima, sušičavi bolesnici zabilježeni su u skupini Novakovih djela: U glib, Sablasti, Nezasitnost i bijeda, Iz velegradskog podzemlja, Majstor Adam i dr. Jamačno je i Novaka život umarao pa je razumljivo što je pod kraj svoga života prišao svijetu beskućnika, nezaposlenih i bolesnih radnika. U promatranju života poniženih Novak je spoznao da je za bolesnu svagdašnjicu njihovu najveći krivac – siromaštvo. Od ljubavi prema sirotinji svoga rodnog kraja uzburkano ljudsko srce Novakovo bilo je puno samilosti prema nesretnim, pregaženim ljudima. Svijet odbačenih

Hrvatska katolička obitelj vu inozemstvu

Dragi moji pajdaši i pajdašice! Bum pokušal napisati nekaj o našim hrvatskim obiteljima, a Vi rečite jesam vu pravu ili nis. Situacija u pune slučajov je vrlo ozbiljna, mogli bi reći i kritična. Kak i sami znate, puno nas je došle prije deset i više let vu Njemačku. Zakaj sme došli te je sakomu jasne; jeden da bi traktora kupil, drugi imel staru hižicu pak je štel napraviti novu, trejti bil podstanar štel kupiti si novi stan, saki od nas došel je vu tuđi svijet da bi nekaj napravil doma. No nišči nije ni senjal da bu tak duge ostal vu tuđemu svijetu. Većina mislila ostati je jedne dvije ili tri godinice, pak nazaj doma k ženici i dječici ili staromu mameku i japeku. Je, dragi moji pajdaši, nije te tak glatke išle kak sme zamislili, neg sve nakon leto, dvije, dopeljali za sobu ženicu, ili ženica mužeka. Kad je i „supružnjak“ paošak i dela, planovi se navelike mijenjaju. Nećeme same traktora meti ili stan kupiti, već očeme dvokatnicu, autuka, kamiona, očeme da hiža kompletno bu nameščena, kaj Vam ja se znam kaj se očeme.

Iz početka se je lijepe išle, kak se one veli, kakti po loju. Ženica zaposlila se vu fabrike ili negde vu kuhanje, nije važne kaj se dela, važne je da se dobre zasluzi. Tak sme od kak je „supružnjak“ znami, nakon dvije, tri godinice kupili: materijala za hižicu, autuka, kaj bi z njim mogli otpeljati domeka čavle, drota, tapete i drugoga materijala kaj treba pri zidanju hižice. Dječica su u većini slučajov ostala pri baki ili strini i išli sme je pogledati jemput ili dvaput na ljete. A kaj ih nisme pune pitali kak im ide škola, jeli ideju na vjerouau i sv. Mejšu, kak im je pri bakiće ili strine, za te nije bile pune vremena. Pošljemo saki mjesec sto ili dvijesto „Markić“, doneseme doma haljinic, hla-

čic, kaputekov, kaj im fali, a i hižu dela-me da nebuvi više trebali spati vu stare podrtine. Sake ljete hiža je rasla, rasla su i dječica, hiža brže neg dječica. Za par ljet s ponosom sme mogli pokazati, ne hižicu, neg dvokatnicu, napravljenu po njemačkom planu.

Da se male vrneme unatrag, t.j. na one prve tri, četiri godinice, kak sme dopeljali ženice ili muževe vu Njemačku. Onda sme imeli još osjećaj za dragoga Bogeka, svoj narod i Domovinu. Išli sme vu nedjelju na sv. Mejšu, molili se dragomu Bogeku da nam čuva i branu našu dragu obitelj i nas same. Vu žilami tekla nam je naša katolička vjera, kaj sme ju naslijedili od mameka i japeku. Je, ali ovaj zapadni svijet počel je polake, ali zate sigurne, ulaziti vu naše žile i žilice, pak sme počeli zaboravljati Boga i Crkvu. Kak nismo šteli zaostati za našim susedem Štijefem, u delanju hiže, vu nedjelju sme prali tanjure po restoranu, izpisali sme se z Cirkve, zakaj davati mjesecne (obadvu četrdeset marki) peneze uludo, Cirkva ima penez, a hiža košta pune.

I tak kad sme se napravili kaj je trebale doma, počeli sme male „misiliti“ i na se, dosta sme se mučili svetkom i petkom, treba male bolje poživjeti. Mužek si kupil par „Ancugov“, cipelovi ostale garderobe, onak kak se „šika“. Ženica nije štela (već ak sme ravnopravni!) zaostati za mužekom. „Nakinđurila“ se i ona. Kupila: garderobe, „stift“ za vusta, lak za nokte, i naravne, ofarbala se da nebu gorša od one Milojke kaj z nju dela. Kak su hrvatski čovjek i žena odrasli na zdravom „luftu“, kad se male dotjeraju, nije im teške najti „frojnda“ ili „frojndin“. I tak su počeli navečer izlaziti van, ne skupa, neg saki za se. Veli on ženice jemput, kaj misli da je jedina na svijetu, neg ga pogledi kak još dobre zgledi, i da se prevečzdebljala, a te nije moderne. Je, ne da

se ni ženica pod pete, nekomu se svidiđaju i debele, ima njih par kaj na nju već dulje vremena „trzaju“. Tak je te potrajale jedne izvjesne vrijeme, i kad su već postali preveč dosadni jen drugomu, našli se na sudu, na rastavi braka. Dvokatnicu nisu mogli podijeliti, saki tvrdi da je više uložil vu nju. Ali na sudu je trebale podijeliti četvoro, njihove još navijek, maloljetne dječice. Već kad sme pri dječice, da vidi me kak su rasli doma, dok su mamek i tatek mislili same na hižu i peneze. Gladni ipak nisu bili, a bili su donekle i oblečeni. No, najprije je najstareši Rudek ponorel. Veli on, da kaj bu njemu baka komendirala, šesnajsgodišnjaku? Gdobje već tulike star, more već otijti i na koji „gemištek“. Njegva sestra Jalža ima petneštij lijet, pa je već sasvim normalne da ide saku večer vu „Diskač“, do pol noći, borme te nije tak jake kesne. Mlajši brat Pepa ima trineštlet, on se z pajdaši zainteresiral za cigaretline, pak su zate jednu noć razbili izlog vu trafike. Najmlajša Franca gledi te se kaj braća delaju, piše pisme za pismem vu Njemačku, no odgovora nema. Poštar donese saki mjesec peneze doma od tate i mame, koje je sud vu Njemačke prisilil na uzdržavanje djece. Rudek, Jalža i Pepek su sada vu popravnomu domu, a Franca z baku čeka sake ljete na mamu i tatu, koji nikak da stigneju.

Dragi moji pajdaši i pajdašice!

To je same jedna od naših tragedija, kojih ima na pretek među našim hrvatskim katoličkim obiteljima, koje na takav sramotan, bezbožan način završavaju svoj „Privremeni boravak“ vu inozemstvu. U mnogim hrvatskim obiteljima vlađa mišljenje, da je novac Bog, z njim se more se napraviti i dobiti, čak i rastaviti, a ne pomišljaju da gomilanjem novca gubiju najmilije kaj jedna obitelj more posjedovati: svoju djecu, Boga našega, katoličku nam vjeru, narod nam hrvatski i milu nam Domovinu! Ivec Milčec

otkrivao je Novak svima, neposredno i toplo, kao liječnik koji s mnogo opreza otkriva bolnu ranu potrebnu njege, liječenja do ozdravljenja.

5. Novakov rad je obilat. Drobio je svoje sposobnosti i rasipao ih je obilato pišući tisuće stranica naše književnosti. U obradbi je zahvatio cjelokupni život jednog naraštaja koji se previjao u lomovima druge polovice XIX. stoljeća. Čini se, da su najbolji ulomci Novakovićih djela u kojima je najviše svoj, pisani

u posljednjim godinama života, kada je i sam vodio borbu protiv smrti i bijede.

Vjenceslav Novak je pošao daleko od mora, od svoga Senja, u svijet, u život. Živio je u Zagrebu. I propatio je neobično mnogo te konačno je u toj borbi podlegao u svojoj 46. godini. Po tome pripada onoj skupini naših ljudi koji su započinjali život više gladni nego siti, a svršavali su ga bolesni od sušice ili živaca. – To je potresna istina o nama i o Novaku, našem pripovjedaču.

CRTICE IZ ŽIVOTA NAŠIH ISELJENIKA

Kućegazda

Po stoti puta zvrcne telefon. Da sam slutio sve posljedice, radije bih bio pošao času vina i držao gubicu. „Hirr šprehen Abraham Frankel, bita šeen.“ Valjda opet želi jadikovati protiv „rabotnici jogoslavenski“, koji stanuju u njegovim kućama. Ali onda zaoštrim uši: „Jesam vas dobro razumio, vi želite nama svoju kuću...?“ Abraham me prekine: „Tak. Dođem zajutra do vaših, vse raspravime. Mogli zvati starog popa pana – verlo važne!“

Nakon što je od Njemačke dobio otstetu za izgubljenu imovinu u Poljskoj, stari Abraham je zakupio nekoliko starih kućerina, već predviđenih za skoro rušenje, pa kad ono prije 15 godina navelili „gastarabajteri“, da i oni odgrizu komadić „trulog zapadnog kolača“ i tako bolje izgrade socijalizam, Abraham razdijelio ciglama i daskama stanove svojih zgrada pa počeo strancima, za dobre pare, iznajmljivati te svoje krletke. Jer, stanova sve manje, a stranih obitelji u gradu sve više!

Na tu „verlo važne raspravime“ pozvao je u pomoć fra Juru. Abraham raširio po stolu ugovore i kućne planove. „Nugle, kolko pustih papira“, reče fra Jure, „moga bi dvi krave naraniti.“ Abraham se nije dao smesti nego svečano počne svoj govor: „Berzo skazuju što planuju. Moj dom ma pjet spratov, vsem četrideset familije ali samje ljude. Ja namerju vse vama, katolickej misije, predat.“ „Ma čekaj, brate!“, skoči fra Jure, „a otkalen nami ti šoldi da kupimo tvoju kuću?“ Abraham se uvrijedi: „Velkočasnej otec, ja ne skazal prodat, ano predat. Vi mnja davali na mesac toljko mitu, a vi budu za vaš jugoslavenski imali barz ljepih stanov!“, reče, ostavi papire i ode.

Meni se stvar od početka nije svidjela, ali fra Juru zgrabila trgovačka groznica, a bome i prava briga za zemljake i njihove teške stambene probleme. „Digod narodna korist – tu i fratri“, govori fra Jure. Od onog dana nikako da se smiri, leprša po Centru kao vrabac po krovu, sve nešto u sebi računa i broji pa nas stalno zapitkuje: „Uzeti Abrahamovu kuću – ili je ne uzeti?“ Već svi počeli zvati fra Juru „kućegazda“, ali on se udara ponosno u prsa: „Bija sam ti ja, moj šjore, gvardijan u pet samostana, pa kad sam izaša na kraj s problemima u

Makarskoj i Drnišu, di će me privariti ovaj stari?“ A ima fra Jure i pravo. S ovako prostranom zgradom za stovanje, mi bismo mogli mnogim obiteljima biti od dobre pomoći. Ima, istina, sretnika koji stanuju jeftino u poduzeću ili u socijalnim kućama. Ali što ćeš odgovoriti Stipi kad doleti petkom navečer pa kuka: „Znaš, imam ti ja sobicu u virmi, al' eto, došla mi, da prostiš, gospoda pa nemam kud s njom, triba mi odma stančić!“

U pretrpanom gradu je nemoguće od danas do sutra naći stan. A to dobro znaju svi oni iznajmljivači stanova pa iskoriste situaciju gdje samo mognu, kao Cigo kad uvreba kokoš iza plota. Ima mnoštvo Jurica, Stipa, Jovana ili Štefa, koji su usporedbi s našim Abrahomom još kudikamo lukaviji „kućegazde“, da i ne govorimo o Grcima i Turcima! Ne kaže poslovica uzalud: Trebaš pet Bosanaca da prevariš jednog Dalmatinca, pet Dalmatinaca da prijeđeš jednog Židova, a pet Židova da nasamariš jednog Grka! Uzme „kršćanski Čifut“ kakav stari stan za 400 maraka, nagura u svaku krletku šest „gastarabajtera“, 200 maraka po krevetu, koliko li tisuća zaradi na mjesec? Ima cijelih gradskih četvrti gdje se čuje više turski ili talijanski nego njemački, pa se onda veli „turska mahala“, „mala Atena“ ili „Novi Zagreb“. Radi se većinom o starim, ruševnim zgradurinama, gdje – osim točnog plaćanja stanarine – više ništa ne funkcioniра kako treba. S druge strane, ako već govorimo o nečijoj krivnji (ne izuzimajući vlastitu domovinu koja sili čovjeka da ide „trbuhom za kruhom“), treba onda pošteno priznati: kad naš čovjek zna da ovdje ne ostaje dugo i da svaku marku mora štedjeti za novu kuću u Livnu ili Zagrebu i da se što prije želi vratiti vlastitoj kući, onda mu se ne isplati urediti komforни stan: nađe kakvu krletku s kreve-

tom, stolom i stolicom, ostaje „privremeno“ par godina, pa šuti. Ali su nažlost i takve krletke postale u posljednje vrijeme sve rjeđe.

Par dana poslije našega prvog razgovora, evo starog Abrahama s gotovim ugovorom, s terminom kod bilježnika, samo da potpišemo – i kuća nam stoji na raspolaganju! Fra Jure zaplesao od veselja. „Moj šjore, istina je, nisam ti ja neki trgovac, više san ono ko fratar, al' ja stvar odma prokužim – jesam li Dalmatinac ili ne?“ Fra Jure bi odmah potpisao. Nisam ga htio potpisjeti na naglost velikog Dalmatinca svetog Jeronima, ali ču mu je prvom prilikom baciti pod nos. Kod svih ugovora i pismenih dokumenata čovjek mora paziti dobro, kao guja kad puže među čizmama. Tko ne pročita pažljivo sve od prvog retka do zadnjeg slova ili barem ne pita nekoga za savjet, taj plača! „Odam ti ja nako kroz grad pa gledam“, priča mi nedavno jedan mladić, „kad mi jedna lipa cura mane rukom. Ja odma pomislila da sam simpatičan al' meni: 'Niks hula-hula, gešeft, tu roba kaufen'. Pokaže mi ona čudo gramofona, knjiga, ploča, al' ja nisam tija ništa uzeti, što će mi? Sva žalosna, divokja me isprati do vrata pa me zamoli da joj bar dadem svoj potpis, da sam ono ko bija u dučanu. I ja potpisa, zašto ne bi? Kad dvi nedilje kašnje, stigne meni neki radijo za 800 maraka koji da sam ja vlastitim potpisom naručija!“

Abraham dakle sve priredio i organizirao, samo da odemo notaru, da potpišemo – i kuća je naša. Jedva sam uspio fra Juru na silu zabremzati: „Vi ostavite lijepo ugovor ovdje, mi ćemo vam se već javiti!“, velim Abrahamu. „Tako je, imaš, moj šjore, pravo“, uvidio konačno i fra Jure, „nek ugovor tu malko stoji – ne išće kruva!“ Pošli mi dvojica jedne večeri u Bornheim, pogledali kuću, saslušali reklamacije onih četrdeset stanara – i pobjegli što smo brže mogli. „Ma biži, moj šjore!“, planuo fra Jure, „bolje sto buva u mantiji nego jedan stanar u tvojoj kući!“ Onaj ugovor o podiznajmljivanju Abrahamove kuće, kompliran i prilično neproziran, donio bi nam svima u Centru samo stotinu novih briga, a ne bismo ništa drugo postigli nego da jedan „gazda“ zamijeni drugoga, jer ni Crkva ne može od ruševne kuće napraviti novu i čistu, a ni stanaru sniziti da bude zabadava. Dok smo se vraćali u Centar razmišlja fra Jure:

Socijalni savjetnik i upitnik...

Vrste zdravstvenih osiguranja u S.R.Njemačkoj - obavezno zakonsko osiguranje za nesreće na poslu - nesreća na poslu ili na putu na posao - postupak za prijavu nesreće na poslu-nadležni liječnik-tok liječenja-neurološke povreda-vrste povreda

Liječnici, pozor!

Postupak za prijavu nesreće na poslu

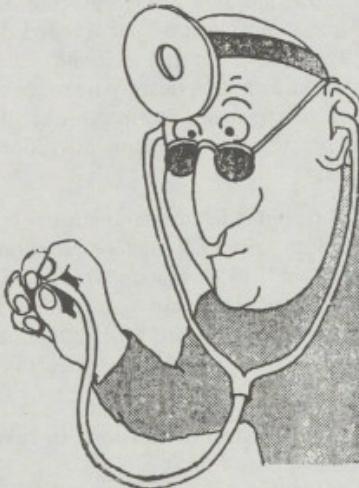
Svaka nesreća koja se dogodi na putu k radnom mjestu, na radnom mjestu ili na putu s posla k stalnom mjestu boravka ili u drugim iznimnim slučajevima, kao nesreća u dječjem vrtiću, školi ili bolnici, mora se, i to je najboje odmah, prijaviti nadležnom liječniku. To je u prvom redu tzv. „Betriebsarzt”, pogonski ili tvornički liječnik, ako postoji. Ako ne, povrijeđeni ima pravo da se javi prvom najbližem liječniku koji će mu pružiti prvu pomoć. Nakon što je povrijeđenom pružena prva pomoć, a ako se već ne nalazi u bolnici, mora se svaki povrijeđeni prijaviti tzv. „Durchgangsarzt”, ili kako će ga ubuduće zvati D-Arztu koju je jedini pravni liječnik postavljen od BG-a. Ti liječnici su u najvećem broju specijalisti-kirurzi u svakoj bolnici koja posjeduje kirurški odjel i iznimno specijalisti-ortopedi. D-Arzt može biti također kirurg ili ortoped koji ima svoju privatnu praksu.

„Kad bi predsjednici i političari dobro radili svoj ‘zanat’, a Crkva vršila samo svoju zadaću, to bi bio raj na zemljii! Al’, eto, svak tura nos u tuđi posa! Pa vidi di smo stigli!”. „Fra Jure”, bocnem ga usput, „sjećate li se što je sveti Jeronim, učenjak i crkveni otac iz Dalmacije, znao reći kad bi ga dalmatinska krv navela na kakvu naglost? ‘Parce mihi, Domine, quia Dalmata sum – to jest – Oprosti mi, Gospodine, ti znaš da sam Dalmatinac!’”

Tako svršilo kratko „kućegazdinstvo” našeg fra Jure. Odonda kad ga netko upita za „kakav stančić”, on mirno odgovori: „Moj sinko, šjore, nek svak radi svoj posa. Ja sam fratar, nisam kućegazda!”

Ivo Hladek

Jedna klauzula zakona o osiguranju nesreća na poslu kaže da „D-Arzt-pregled nije nužno potreban ako povreda na putu ili poslu nije dovela do radne nesposobnosti.” Ako bi se išlo po toj uputi, moglo bi se lako dogoditi, a i događa se, da neki osiguranici, odnosno povrijeđeni, budu znatno oštećeni jer laik, pa čak i kućni liječnik opće prakse, teško može utvrditi sa sigurnošću da li određena povreda može imati kasne posljedice ili ne. Zato moj savjet: svaku i najmanju radnu ili putnu nesreću treba obavezno prijaviti nadležnom D-Arztu, a on će odlučiti da li je daljnje liječenje potrebno ili ne. Osim toga, D-Arzt je dužan ispostaviti tzv. D-Arztbericht (nalaz) o pregledu povrijeđenoga i kopiju toga nalaza poslati nadležnoj bolesničkoj blagajni i BG-u. D-Arztbericht je naročito važan za kasnija vještačenja jer daje pravu sliku stanja povrijeđenoga neposredno nakon nesreće.

D-Arzt je dakle jedini nadležan za daljnje liječenje povrijeđenoga te za kasnije vještačenje u pitanju odštete, odnosno invalidske mirovine, koja je prouzročena nesrećom na poslu. D-Arzt je dalje nadležan da povrijeđenu osobu proglaši radno nesposobnom, da vodi daljnje liječenje i rehabilitaciju do završetka liječenja, odnosno zaključenja bolovanja. Već prema vrsti povrede D-Arzt uključuje u dijagnostiku i liječenje kolege specijaliste s drugih područja medicine. U skoro svim slučajevima on je i glavni vještak kod ocijenjivanja visine invaliditeta odnosno materijalne odštete.

Ako D-Arzt povrijeđenoga proglaši radno nesposobnim, dotični je dužan redovno i točno dolaziti na liječničke kontrole. Osim toga, mora se pridržavati uputa koje je dobio i redovito uzimati propisane lijekove. Za vrijeme bolovanja ne smije raditi nikakve poslove ili napuštati mjesto boravka. Nerijetko šalje BG kontrolore u stanove povrijeđenih da utvrde da li se povrijeđeni drži danih uputa. Materijalnu odštetu, to jest bolesnički novac, plaća od prvoga dana bolovanja pa sve do zaključenja bolovanja BG-blagajna.

Kod povreda glave, koljena ili udara struje D-Arzt je dužan ispuniti još posebne formulare koji kasnije služe drugim specijalistima za ocjenu prvobitnoga stanja povrijeđenoga.

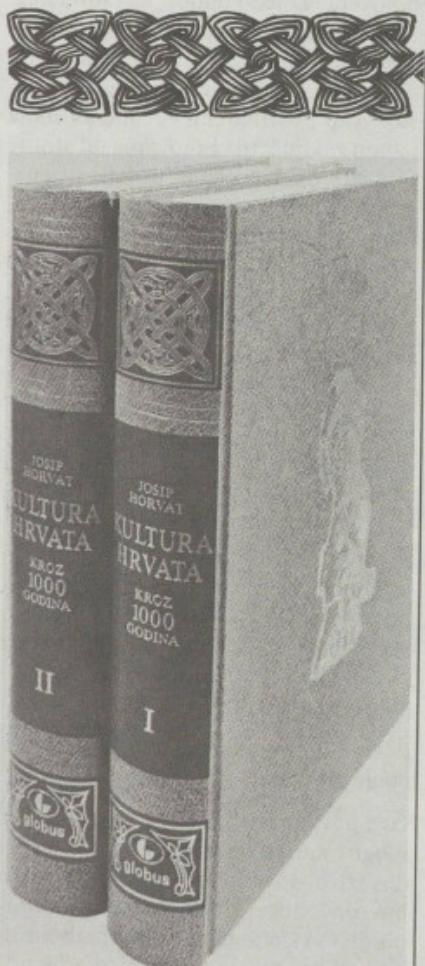
Onim danom kojim je D-Arzt zaključio bolovanje koje se odnosi na radnu nesreću prestaje liječenje na račun BG-blagajne. Dotični je dužan da se slijedeći radni dan javi na svoje radno mjesto. Ako povrijeđeni, recimo 14 dana nakon zaključenja bolovanja od strane D-Arzta, opet ima smetnje koje su u uzročnoj vezi s pretrpljenom nesrećom, mora se obavezno javiti svojemu D-Arztu koji će u tom slučaju pacijenta ponovo pregledati i ustanoviti da li su navedene smetnje posljedica nesreće ili imaju neki novi uzrok. Takvi slučajevi se češće događaju kod povreda glave. Kod ponovnog pregleda D-Arzt će možda zatražiti pomoć neurologa, okulistе ili liječnika za uho, grlo i nos. Ako D-Arzt kod ponovnoga pregleda ustanovi da nove teškoće nemaju ništa uzročno s nesrećom na poslu, smatra se da je D-postupak završen. U tom slučaju povrijeđeni se može žaliti nadležnom socijalnogu sudu o čemu će biti više u poglavljiju o vještačenjima.

Povrede glave, mozga, kralježnice i kičmene moždine

Ove povrede su vrlo česte i opasne jer mogu imati teške posljedice koje mogu dovesti do invaliditeta, pa čak i do smrti povrijeđenoga. Unesrećene s povredama glave i kičmene moždine najbolje je odmah uputiti u onu bolnicu gdje postoji neurološki odjel i odjel za uho, grlo i nos. U tom slučaju će povrijeđeno-

ga, neposredno nakon pregleda D-Arza, pregledati specijalist neurolog i specijalist za uho, grlo i nos te na licu mjesta provesti potrebnu dijagnostiku i potrebno liječenje.

Teške povrede mozga su očigledne i alarmantne. Povrijeđeni je u nesvijesti, krvari iz usta, nosa ili ušiju. Disanje je otežano ili ubrzano, srčana akcija je ubrzana ili usporena. Unesrećen je bližed i ne reagira na poziv ili bolne podražaje. Takvi bolesnici spadaju u prvi red u jednu bolnicu ili grad gdje se nalazi neurokirurgija (Kirurška klinika za povrede mozga). Na neurokirurgiju spadaju također i sve povrede kičmene moždine koje su od početka karakterizirane kljenutima ruku ili nogu. U takvim hitnim slučajevima se preporuča brzi transport s helikopterom. U svakom slučaju, teže pa i lakše povrede mozga treba uputiti u one klinike koje imaju neurološki odjel i kompjuter-tomogram radi brze dijagnostike.

Jeste li već naručili ovu epohalnu knjigu o povijesti hrvatskog naroda? Još nije kasno!

Povrede mozga, odnosno lubanje, stavaju se u četiri skupine:

1. Prijelom baze lubanje. Ako je izoliran i nije doveo do povrede mozga, može proći bez ikakvih posljedica.

2. Obična povreda lubanje ili „Schädel-prellung“. Kod te povrede nije došlo do povrede mozga, povrijeđeni nije bio u nesvijesti i može se u svim pojedinostima sjetiti na tok vremena prije i poslije nesreće. Ova lagana povreda lubanje praćena je glavoboljama koje se izgube za nekoliko dana ili koju sedmicu. Bolničko liječenje u većini slučajeva nije potrebno. Povreda ne ostavlja posljedica koje bi vodile do smanjenja radne sposobnosti.

3. Potres mozga ili Commotio cerebri. Ovu povodu karakterizira duža ili kraća nesvijest (ne duža od 2–3 sata), nesjećanje na tok nesreće, kao i gubitak sjećanja za jedan dio vremena kada se već probudio iz nesvijesti. Nadalje, povrijeđeni se žali na mučninu, povraćanje i jače glavobolje. Ova povreda dovodi do smanjenja radne sposobnosti koja može potrajati od par tijedana do dvije godine, već prema težini povrede. Dvije godine nakon nesreće ne može se više računati s posljedicama koje bi bile uzročno vezane s ovom povredom mozga.

4. Teške povrede mozga-Contusio cerebri. Sama riječ govori da se u ovom slučaju radi o teškoj povredi koja ostavlja najčešće trajne posljedice, a može dovesti i do smrti povrijeđenoga. Simptomi ove povrede su slijedeći:

- a. duboka nesvijest – duža od 2–3 sata,
- b. klijenuti extremiteta (nogu ili ruku jedne strane tijela),
- c. žarišne ili difuzne promjene u EEG-u (slika moždanih struja),
- d. žarišni nalaz u kompjuter-tomogramu,
- e. moždani grčevi, epileptični napadi, padavica,
- f. teška psihička stanja,
- g. krv u moždanoj tekućini.

Bilo koji od ovih simptoma dokazuje tešku povredu mozga. Ako je u kliničkoj slici zastupljeno više ovih simptoma, govori se o težoj ili jako teškoj moždanoj povredi. Ova povreda ostavlja skoro uvijek dugotrajne ili čak doživotne posljedice. Ova povreda je posebno opasna kod starijih ljudi.

Moždana krvarenja kao posljedica nesreće na poslu

Možданo krvarenje je jedna jako opasna i teška bolest koja može u kratkom vremenu dovesti do smrti povrijeđene osobe. Povrijeđeni je nakon nesreće najčešće odmah u besvijesti, ali ne mora biti. Karakteristična je nejednakost očnih zjenica. Ako je kod povrijeđenoga jedna zjenica veća a druga manja, a obje reagiraju slabo ili nikako na svjetlo, onda kod takvoga povrijeđenoga skoro sigurno postoji možданo krvarenje. Tako unesrećenik mora najbrže, ako je moguće helikopterom, biti prebačen u jednu neurokiruršku kliniku. Jedino operacija može spasiti takvoga pacijenta. I u ovom slučaju ostaju lakše ili teže trajne posljedice (klijenuti extremiteta, psihički poremećaji, epileptični napadi).

Povrede vratne kralježnice (Schleudertrauma der HWS). Povedu najčešće zadobiju vozači automobila koji dožive frontalni sudar ili budu udareni od drugog vozila odostraga. U ovom slučaju dolazi do naglog, neočekivanog trzaja glave prema naprijed a onda prema natrag ili obratno, već prema udarcu. Pri tome najčešće nastaju tvo. dislokacije vratnih pršljenova, što ima za posljedicu izražene bolove na mjestu dislokacije, bolove kod pokreta vratne kralježnice naprijed i prema nazad te jake vrtolavice. Ako je došlo do prignjećenja jedne krvne žile koja dovodi krv u mali možak, može doći i do kratkotrajnih gubljenja svijesti. Povreda može dovesti do smanjenja radne sposobnosti i do godinu dana.

Povrede, odnosno naprsnuća prsnih kralježaka bez povrede kičmene moždine najčešće ne ostavljaju trajne posljedice niti smanjuju radnu sposobnost za duže vrijeme.

Povrede lumbalne kralježnice mogu imati za posljedicu povrede živčanih korijenova koji živcima opskrbljuju dolje extremitete. U slučaju povrede tzv. „Kaude“, može doći do smetnja mokrenja i stolice te do klijenuti donjih extremiteta. U tom slučaju mogu ostati trajne posljedice.

Teške povrede kičmene moždine – Contusio spinalis

Ova povreda je skoro uvijek opasna te može dovesti do klijenuti ruku ili nogu ili u ruku i nogu. Prepoznaje se odmah

S. Cecilia Mikac, dugogodišnja pastoralna suradnica Hrvatske kat. misije u Ludwigsburgu, premještena je na novu službu u svojoj redovničkoj zajednici u Ludwigsburgu. Njezina nova adresa: C.M., Parkstr. 30, Ludwigsburg, tel.: 07141/55077.

nakon nesreće s klijenutima extremiteta, spontanim puštanjem urina i stolice te gubitkom osjeta za one dijelove tijela koji leže niže od mjesta povrede. Ostavlja teške posljedice sa smanjenjem radne sposobnosti čak i do 100%.

Periferne posljedice živaca na rukama

Najčešće su povrede živaca na ruci kod prijeloma podlaktice i nadlaktice. U tom slučaju povrijeđeni nema snage u ruci, prstima. Kod povrede nadlaktice najčešća je povreda plexusa, a kod povrede podlaktice povreda živaca koji se zovu ulnaris (mali prst) i radialis (palac).

Kod povrede noge, odnosno prijeloma podkoljenice ili nadkoljenice najčešće dolazi do povrede živca peroneusa. Povrijeđeni ne može dignuti stopalo i na prednjem dijelu stopala nema osjećaja za dodir.

Kod perifernih povreda živaca na rukama i nogama neophodno je potreban neurološki pregled, i to čim prije. Osim toga, mora se čim prije napraviti pretraga koja se zove EMG (Elektromyogram, slika mišićnih, odnosno živčanih potencijala u mišićima). Ta pretraga je neobično važna za određivanje terapije, prognoze i za kasnije vještačenje.

Ove povrede mogu, već prema težini, ostaviti trajne posljedice. O vjestačenju ovih povreda bit će govora kasnije.

Dr. Berislav Tomac

BERLIN

Sve u redu

Ako se do nedavno u brojnim našim krajevima govorilo: „Sve u redu kā u Beču”, onda bi se moglo kazati, iz naše perspektive: „Sve u redu kā u Berlinu”. Kad ovo izričemo, ne mislimo ni na križu berlinske vlade, ni na zauzimanje stanova, ni na podvojenost ovoga velikog evropskog centra. Ne! Mi mislimo na našu Hrvatsku katoličku misiju u kojoj se, kao što smo pisali, uvijek nešto događa.

Bowling-Klub Croatia ušao je u prvu Ligu, Hajduk, misijski nogometni klub, niže pobedu za pobjedom, misijska dramska sekacija izvodi prvorazredne komade, a VIS „Plamen” zagrijava umorne radničke dlanove.

Misijskom osoblju, posebno misionarima, nisu nepoznati problemi koji lome dušu našeg čovjeka, naročito naših obitelji. Svjesni svoje odgovornosti pred svojom savješću, Crkvom, i svojim hrvatskim narodom misionari nastoje biti učitelji, usmjeritelji i usrećitelji svoga puka, a ne samo „vatrogasci”. Tako su oni početkom ovih proljetnih dana organizirali vrlo korisne obiteljske seminare. Predavanja o „Braku u Starom i Novom zavjetu” i o našoj „Iseljeničkoj obiteljskoj zbilji” natjerala su stotinjak bračnih parova da misle i da se zamisle. Naglasci su stavljani na bitno, a vjerujemo da ni posljedice neće izostati. Poruka, da roditelji moraju puno toga naučiti kako bi se mogli sučeliti s pitanjima svoje djece koja rastu u ovom dručnjem društvu, nije ostala nezaplena, prešućena. A to nije malo. Iv.

Bowling-klubaši
Croatia s nogometashima „Hajduka“ ispred Hrvatskoga katoličkog centra u Berlinu. Među njima je i

pom. sarajevski biskup dr. Tomislav Jablanović koji je zastupao naš episkopat za vrijeme Katholikentaga u Berlinu 1980. godine.

MANNHEIM

Otac obitelji zaređen za svećenika

Siegfried Zimmerman, oženjen, otac troje djece, zaređen je 5. 4. 1981. za svećenika. Sveti svećenički red podijelio mu je freiburški nadbiskup dr. O. Saier. Sveti Otac Ivan Pavao II oslobođio je S.

Zimmermana obveze održavanja celibata. Mladomisnik je rođen u Ludwigsburgu 1930. g. Bio je evengelički župnik. God. 1979. prešao je sa svojom obitelji u Katoličku Crkvu. Dana 25. 1. ove godine bio je zaređen za đakona, a ima dvije godine radi kao pastoralni referent na klinikama u Mannheimu. Mladi Misu slavio je na Cvjetnicu.

Inozemna djeca bez zaposlenja

U šk. godini 1979./80. samo je 20% inozemne djece, između 15 i 18 godina,

koja žive u S. R. Njemačkoj dobilo mogućnost daljnje izbjegbe. Trojica od četvorice mlađih inozemaca nisu postigli ni zanatske izobrazbe niti su počeli daljnjih škola. Strašno!

MÜLHEIM/OFFENBACH**Informiranjem do boljeg razumijevanja**

Bei einem internationalen Folklorenachmittag, den die Stadt Mühlheim/Main im neuen Bürgerhaus am 14. März

d. J. veranstaltete, beteiligte sich auch die gebietszuständige Kroatische Katholische Mission. Sie stellte einen Info-Stand auf, an dem u. a. auch einige Bildbände und Bücher über Land und Leute, in deutscher Sprache, angeboten wurden. An einem aufgebauten „Šljivovica-

Brunnen“ wurde nicht nur das köstliche Naß aus der „Tiefe“ befördert, sondern auch die bosnische Spezialität „Sarma“ (Sauerkrautwickel) serviert. Die Besucher, deutsche und ausländische Mitbürger, füllten bis zum letzten Platz den großen Saal des Bürgerhauses.

Ako želiš informaciju, knjigu, sarmu, pitaj uvijek misijske aktiviste!

Godišnja statistika naših misija za 1980. g.

U svim našim misijama bilo je u 1980. godini kršteno 2.399 djece. Najviše je krštenja bilo u Stuttgartu (223), Frankfurtu (211), Münchenu (140), Berlinu (112) i Hamburgu (92). Crkveni brak skopilo je 258 parova. Najviše u Frankfurtu (27), Berlinu (19), Pforzheimu (11), Offenbachu (10), Ludwigsburgu (10).

Prvopríčesnika je bilo 898. Najviše u Frankfurtu (112), Villingenu (62), Berlinu (59), Nürnbergu (59) i Hamburgu (54). Sveti sakramenat potvrde primilo je 660 kandidata. Od toga je najveći broj krizman u Frankfurtu (126), Nürnbergu (77), Hamburgu (62), Villingenu (53) i Karlsruhe (39). Misijama je bilo prijavljeno 328 istupa iz Crkve. Najviše prijavljenih istupa bilo je u Berlinu (58), Hamburgu (34), Dortmundu (30), Stuttgartu (29) i Offenbachu (17).

-

Hrvatska kat. misija u Offenbachu dobila je novi telefonski broj koji glasi: 0611/885558.

MAINZ**Djevojke u ulogama majki**

U Bürgerhausu (Mainz-Kastel) održan je 29.3.1981. g. vrlo uspjeli Preduskrsni susret naših radnika s područja ove misije. Misjiska dramska grupa izvela je

vrlo zanimljivi biblijski igrokaz „Dvije majke“. Lijepo odglumljeni likovi Majke Isusove i majke Jude Iškariotskoga ostavili su dubok dojam na naše ljude koji su do posljednjeg mesta ispunili prostranu dvoranu. Bit će velika šteta ako ovaj igrokaz ne vide ili ne uvježbaju i druge misije.

Iako su djevojke, one su ulogu majke, posebno Majke Isusove, odglumile svim žarom svoga ženskog sreća

Susretiše vjere, kulture i umjetnosti

U suradnji s još dva izdavača, Kršćanska Sadašnjost je uvelike zadužila hrvatsku kulturu objavivši krasni Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*. Knjigu je uredio Andelko Badurina. Iako naslov izgleda ponešto učen, ovaj bogati priručnik od preko 600 stranica lagano je i poučno štivo za svakoga tko je imalo pismen, a na srcu mu leži briga za kulturu i znanje. U ovoj knjizi, kao rijetko gdje drugdje, susreću se vjera, kultura i umjetnost u svim točkama povijesti na kojima se križa kršćanstvo u Hrvata sa zapadnim kršćanstvom. Ispred čitatelja, u riječi i slici, mimohode duga kršćanska stoljeća i prelamaju se na našem tlu, u našoj posebnosti i samosvojnosti.

Riječi se poredane po abecedi, od A do Z. Osim uobičajenih crkvenih pojma, protumačene su i svakidašnje riječi koje imaju neko vjersko značenje. Tako je djetelina prirodna slika sv. Trojstva,

žlica je znak sv. Marte domaćice, ministrija je oruđe sv. Martina, hrast je drvo sv. Bonifacija, osušena tikva znak je Jone proroka, pračka je oružje Davidovo a kruh pretvoren u ruže znak je sv. Elizabete ugarske. I tako dalje.

Tko želi znati što znače riječi: antifona, apokalipsa, apostat, bazilika, ivanovski križ, kationica, katakombe, misa, pektoral, tamjan, zemaljski raj ili zlatno teleso - sve će naučiti iz ove čudesne knjige. Tko hoće nešto saznati iz povijesti kršćanske umjetnosti kod nas i na Zapadu, također će priхватiti ovu knjigu. Tu su: Rođenje Kristovo od Radovana na por-

talu trogirske katedrale, Čudesni ribolov iz 6. st. u Ravenni, Svadba u Kani s Buvinove vratnice u Splitu, Bogorodica s Djjetetom iz katedrale u Rabu, Marija Magdalena od Mateja Junčića (1452.) u Gospe od Šunja na Lopudu. Rijetko je tko za nju znao!

A tko je znao da u Istri imamo malu legiju svetaca i blaženika? Većina njih su iz predhrvatskih vremena, kao na pr. sv. German na Brijunima, ali se nađe i po koj naš, kao na pr. bl. Jakov Ilirk, franjevački brat laik koji je umro 1485. godine.

Jedino što bi se moglo prigovoriti brojnim piscima ovoga velebnog djela jest da za mnogo svece nisu naznačili nadnevke njihovih blagdana onako kako se slave u Hrvata. Međutim, još je veći propust da se uz svakog sveca nije naveo broj njegovih crkava kod nas i važnija mjesta gdje se nalaze ta svetišta.

z. p.

*Knjiga se može nabaviti u Naddušobrižničkom uredu po cijeni od 50,- DM.

Od Buge i Boškovića do naših dana

„Otkada su Hrvati primili kršćanstvo rimokatoličkog crkvenog obreda i u javnom, kulturnom i znanstvenom životu usvojili tada sveopći latinski jezik, razvijala se njihova kultura i znanost po razvojnim zakonima i običajima kulture i znanosti Zapada.“ Tim riječima uvodi Vladimir Bazala čitatelja u svoje djelo Pregled hrvatske znanstvene baštine*, u nakladi Matice hrvatske, 1978. g. Hrvati su u 6. i 7. stoljeću naselili najistočniji dio Zapadnorimskog carstva. Tamo su došli kao organizirana državnotvorna cjelina, pod vodstvom predstavnika rodovskog uređenja kojima legendu znade ova imena: Hrvat, Kluk, Lobel, Muklo i Kosjenac, a među njima su bile i dvije sestre, Buga i Vuga.

To znači da su novonadošli Hrvati u najkratće vrijeme morali proći povijesni, kulturni i prosvjetni razvoj što ga je ovo područje u koje su došli proživiljalo već više od 6 stoljeća. Prosvjeta i kultura kao osnove svake znanosti bile su uvjetovane primanjem kršćanstva i pokrštenjem naroda kao i uspostavljanjem kršćanskoga crkvenog ustrojstva na latinskom jeziku. Nije bez značenja činjenica da su se Hrvati ovom zakonom vrlo brzo pokorili. Tako se mora tumačiti i legenda koja pismenost u Hrvata

veže uz Bugu koja je u dvoru svoga brata Hrvata u Bijaćima kraj Solina udarila prve temelje pismenosti, pošto ju je pokrstio Ivan Ravenjanin koji je bio dvorski dušobrižnik i prvi crkveni dostopanstvenik u to doba u našim krajevima.

Ali, pored latinskoga pisma, Hrvati kasnije prihvaćaju i glagoljicu kojom je napisana Baščanska ploča, a sličnom bosančicom je kasnije napisan Poljički statut. Preko pismenosti razvijala se znanost koja dosiže svoj prvi vrhunac u dubrovačkom isusovcu Ruđeru Boškoviću (1711.-1787.), ocu suvremene atomske znanosti. U naše doba jedan od nastavljača hrvatske atomistike je Ivan Supek (r. 1915.), osnivač Instituta Ruđer Bošković u Zagrebu. On je 1957. g. otkrio diferencijalnu jednadžbu provodivosti elektrona.

U rasponu od nekoliko stoljeća, između ta dva znanstvenika, mimohode u ovoj knjizi stotine ljudi od znanosti, bilo prirodnih, bilo humanističkih. U toku povijesnog razvoja napisali su hrvatski znanstvenici, bilo kod kuće, bilo u velikom svijetu, znanstvena djela vrijedna pozornosti, ne samo naše, nego i svjetske. Među njima je barem polovica svećenika koji su tako, još od drevne Buge do naših dana, neprestano bogatili hrvatsku kulturnu i znanstvenu baštinu.

Ovu knjigu treba pribaviti svaki hrvatski dom kojemu je stalo i do znanstvene kulture.

z. p.

Razgovor s tatom koji ništa ne shvaća

- Ma reci, hoćeš li slona
hoćeš li vreću bombona
hoćeš li žvakaču gumu
hoćeš li gumenu pumu
hoćeš li dva-tri zvjerinjaka
ili, možda, jednog čarobnjaka?
Sve ču ti donijeti što god zaželiš,
jer hoću da se slatko veseliš!
A ne da zamišljeno šutiš
kao da se na me ljutiš...

- Tata, ja neću slona
neću ni vreću bombona
i nemoj me više ništa pitati!
Ja hoću nešto lijepo čitati:
kupi mi od Majera „Zeko u kavani“
(To sam vido kod Zrinke lani),
kupi mi „Nevidljivu Ivu“ od Baloga
(to je i za te, i za me, maloga,
kako to ti, veliki kažeš),
kupi mi od Kušana „Melita, lažeš“.

Možda nisu točni naslovi.
Ali valjda neću vječno čitati
onu slikovnicu „Tko lovi“.
I zato, molim te, tata
kupi mi barem jednu knjigu
o povijesti Hrvata. Dubravko Horvatić

Knjige - knjige - knjige...

Povijest Kristova

Knjiga za, za one koji su ga ostavili jer ga nisu upoznali'

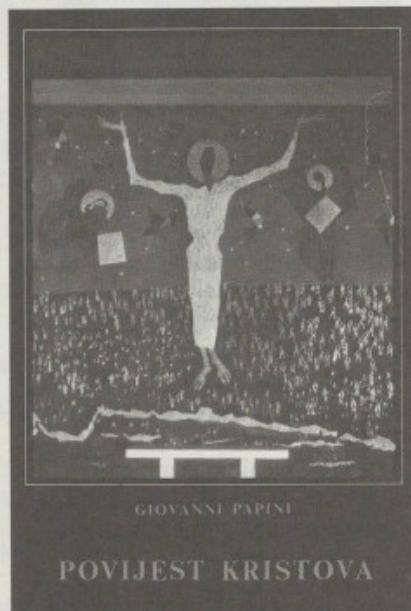
U pola korizme stiglo je ugodno iznenadenje iz domovine. Tek ispod čekića izašla, raskošno opremljena, divna knjiga **POVIJEST KRISTOVA**, koju je pripremio *Ante Augustin Akrap* u izdanjima časopisa *Tavelić* iz Sinja. Ovo je drugo i ne manje iznenadenje – takva knjiga iz dalekog i zabačenog *Sinja!* Djelo je tiskano kod zagrebačke Sveučilišne naklade Liber, uvezano u tvrdo platno i ukrašeno s dvadesetak slika pok. *Ive Dulčića*, mahom iz Kristova života, muke smrti i uskrsnuća.

POVIJEST KRISTOVA je izdana o šezdesetoj obljetnici prvog izdanja 1921.g., a napisao ju je veliki talijanski pisac *Giovanni Papini* (1881.-1956.) pod naslovom *'Storia di Cristo'*. To je bila prava senzacija onog doba, jer je dotada Papini slovio kao velik pisac i još veći – bezbožac! Ondašnji kulturni svijet je ostao bez daha: mnogi nisu vjerovali da se takav bezbožac mogao obratiti. Na hrvatskom je prvi put objelodanjena 1936.g., u nakladi Zbora duhovne mladeži u *Senju*, a u prijevodu dra Frana Biničkog. Po tom je izdanju o. Akrap pripremio ovo najnovije.

Međutim, već davno prije hrvatskog prijevoda, u Hrvatskoj se mnogo pisalo o Papiniju i njegovim djelima. O. Akrap navađa preko stotinu članaka koje su napisali najraznovrsniji pisci onoga vremena: od *Ivana Gorana Kovačića* do *Bogdana Radice*, od *Mate Ujevića* do *Tijasa Mortigije* i *Dušana Žanka*, uz tolike druge. O. Akrap je popratio ovo izdanje učenim pogовором описујући: „I ja isповиједам да na svijetu postoje samo sveci i umjetnici. Prvi pokušavaju pogoditi dušu da bi Njemu sličili, drugi nastoje oponašati, kako bolje mogu, Njegovo djelo.“ Te riječi savršeno pripadaju uz *Dulčićevu* sliku na ovitku knjige „Krist Kralj“ iz crkve Gospe od Zdravlja u Splitu. Umjetnik je stvorio lik o kojem liturgija Velikog petka pjeva: „Zavlada Bog sa drveta!“

Papini je napisao Povijest Kristovu u 31. godini života s namjerom da „Krist uvijek bude živ u ljudskom životu“ i to ne u „smislu običnog pobožnjaštva, nego u čovječanskom i muževnom smislu obnove duša“. Nema sumnje da je pisac u tome uspio, slijedeći Krista od Štalice do Uzaščića na nebo. Sve po Evanđelju, onako kako ga evanđelisti preniješe i kako ga je pisac doživio i protumačio. Tu su, da navedemo samo na preskok: tri mudraca, bijeg u Egipat, Kafarnaum, Očenaš, Kana, Marta i Marija, pranje nogu, Juda, pjetlov pjev, okrunjeni kralj, Uskrs, Emaus, nevjerni Tom, oblak, nebo.

Evo kako pisac doživljava *propovijed na gori*: „Blago siromašnima duhom jer je njihovo kraljevstvo nebesko! Neki pod siromašnima duhom razumijevaju pri-

Čitav život Kristov nije nego poruka da se „ne ide malen ispod zvijezda“, i da se koraca k uskrsnuću

proste, glupe, luckaste. Naime, treba birati između puke sirotinje i slaboumnika. Isus nije u onaj čas mislio ni na jedne ni na druge. Isus nije volio bogataša i svom je dušom prezirao *pohlepu za bogatstvom*, najveću zapreku pravom obogaćenju duše. Isus je volio siromaše i skupljao ih oko sebe jer im je potrebni da se ogriju i nahrane riječima ljubavi. Ali nije bio lud da bi mislio kako je dovoljno biti siromašan – tvarno, društveno siromašan – pa da samim tim imamo pravo na uživanje kraljevstva Božjeg!...

Isus nije nikada pokazao da se divi pameti koja se sastoji samo u poznavanju pojmove i u pamćenju fraza. Čisti knigožderi ne bi nikada našli milost u njegovim očima. Najveći se razum, po njemu, očitovao u tome da se shvati kako sam razum nije dovoljan, da treba promijeniti svu dušu, e da se dohvati sreća – jer sreća nije bezumni san, nego vječno moguća i na dohvatu ruke. Siromašni su duhovno oni koji su bolno svjesni nesavršenosti svoje duše, oskudice dobra što je u svih nas. Oni, dakle, koji priznaju da su siromašni te budu trpjeli da steknu pravo bogatstvo, to jest savršenost, postat će sveti kao što je Bog svet, i njihovo će biti kraljevstvo nebesko, a oni koji ne budu osjećali smrada od nečistih nagomilane oko svoje taštine, neće ući u kraljevstvo.“

I tako redom propovijeda Papini svoje Evanđelje u velikom ushitu svoje doista umjetničke duše. U ovo uskrsno doba **POVIJEST KRISTOVA** je zaista štivo za svakoga, a najviše za one koji su ga „ostavili jer ga nisu nikada upoznali“.

***

Knjiga se može nabaviti u Naddušobrižničkom uredu, cijena 30,- DM. S.Z.

Mihovil Bolonić: Otok Krk kolijevka glagoljice.

Povijest krčkog glagoljaštva. Niz „*Analecta croatica christiana*“ br. 12. Format 17 x 24 cm. Str. XVI + 360 + 8 faksimila. Cijena: broširano 400 din. Tvrđi uvez 500 din.

Hrvatska kršćanska bibliografija. Svezak 18. Bibliografija knjiga, brošura, muzikalija, rasprava, članaka za 1976. godinu. Izdaje Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb 1980. Naklada: KS. Format 17 x 23. Str. XIV + 314. Cijena 300 din.

Prvi kod nas objavljeni svezak velike međunarodne

Ilustrirane povijesti crkve za mlade.

Cijelo djelo obuhvaćat će deset knjiga. Izašla je 3. knjiga:

Kraj staroga svijeta

Veliki format 21,5 x 31,5 cm. Tvrđi uvez. Sve u bojama, 128 str. Prava enciklopedija povijesti Crkve i zapadne kulture od njezinih početaka do danas. Puna dopunska informacija opcjoj humanističkoj naobrazbi o temi o kojoj mladi ne uče.

Cijena svesku svega 250 din.

PILIP PRŽINA - BAUŠTELAC

U nastavcima čemo donositi dijelove monodrame „Pilip Pržina – bauštelac“ koju je sastavio Luka Roknjačić, radnik privremeno zaposlen u Njemačkoj. U monodromi, koje će biti tiskana u separatu, autor opisuje svoju povijest i život svojih kolega-radnika po „bauštelama“ u švapskoj zemlji. Uvjereni smo de će naši čitatelji sa zanimanjem štiti ove retke i de će naše misije pokušati ovu monodramu ponuditi našim vjernicima, žednima sadržajne riječi i ljudsko-vjerničke poruke. Glavno lice ovog dramskog komoda zove se Mate Kvrga.

Guslar

Poslušajte moja braćo mila,
Jer sudbina naša je nemila.
Ognjišta smo svoja ostavili,
Kroz povist smo uvik taki bili.
Ne bi nikad ovako podmuklo,
Jer na silu uvik nas je vuklo.
Šta je Turčin davno učinio,
Od Rvata janjičar je bio.
Za Crkvu smo pridiže kršćanstva,
Za Evropu čuvari bogastva.
Uvik bismo granica svitova,
Pa i danas granica je ova.
Kad svršiše jadi Prvog rata,
Dalek svit se napuni Rvata,
Amerika i Australija.
Dalmacija tada osta pusta.
Poslin Drugog ovog svickog rata,
U kom strada mnoštvo od Rvata.
Iselismo ko da smo prokleti,
Svi Rvati zar su brez pameti?
Seli onaj iz vojne Krajine,
Dodijale Bošnjaku planine,
Hercegovcu duvan gorak posta,
Dalmatinu kamen pritvrd posta,
Lipi polja i mora mu dosta.
Slavonac se polja zasitio,
A Zagorac željan uvik bijo.
Lik nema odavno junaka,
Istra gladna, uvik je nejaka.
Svi odosmo po tuđemu svitu,
Da tražimo kruva svr pogače,
Ostavljamo što se zove naše,
Majku našu Domovinu milu.
Rvacka je zemlja obećanja,
Sve su druge za nas robovanja.

Mate

Točno! Točno! Točno tako, ka da je me ne pita. Tako je pa j' Ča!

Eto, živin s vami u tuđem svitu, pa san se doša malo razgovorit. Meni rekli da

vasodek u Mikenu ima kolik' oš. Šta ja znam, kažu, došli sada svi odozga iz Brilina, Amburga, Vrankvurta i, čava bi ga zna, kako se sve zovu ona mista po Upratiju, odek bliže kući. Neka, da Bog da i kući ošli, pa vanja kod kuće govorio, kako smo se sritno vratili.

Pa kad san već doša, da van se i pristavin, kako to već i idje po onomu bonutonu.

Ja sam Pilip Pržina. Iz sela san sinjskog, Sinj mije i općina, a kotar je Split, zemlja je Rvacka.

Mene svak zove Pilip i od dragosti Pile. Pilipe, čava ti odnijo uši, govorio je stric Puša. Tako me zvala i moja mater. Ja neman majku, ja iman mater, kod nas samo u gradu oni imaju majku. Moja mater je još živa. Nju svak zove, osin nas njezine dice šta je zovemo materon, Šukundiduša. Ona je udata od Šukundida, odozga iz Rude. Ona je mene uvik lipo zvala: Pile moj! A ja sam govorio: Šta je? A ona je onda uvik rekla:

Ajde, sinko moj, ajde amo, ajde materi svojon. E, da je Pili sada materi svojon? Mora Pilip sada ode bit. Ode u tuđen svitu.

Oca neman. Ima san ja pokojnog čaću, a on je umra, pa se reče za 'noga koji je umra da je pokojni. E, duša mu se raja nauživala, on je bio pravi čaća.

Njega su zvali Jale. Njemu je krsno ime Jakov, nego u nas na selu svak ima niki nadimak, pa se odma znade tko je ko. Sto Jakova, svak zna ko je Jale, ko Jakoveta, ko Jalina, ko Jakiša, ko Jalan, ko Jaleta. Nema to problema i kad nadi-

mak staviš uz ime na atresi, ne boj se, neće valit. A kad nema toga nadimka ili pokojnog čaće, onda to oda od kuće do kuće, di god ima koji Jakov, dok se po mistu pošte ne dozna čije je.

Kad bi ja vami samo malo ispriča kako je on živio, ne bi to ispriča do sutra. Kaže je on osta siroče, jer mu je čaća, a to je moj did, poginuo u Draču u Albaniji. A to je, pravo ču se pomest, virus bratu, da je sunce ne bi se ja pomejо, znam ja strane svita, to je doli, a mi smo ošli amo gori, a to je bilo u Prvom sivckom ratu. Pa kako je narasta, pa iša u Domobrane, pa kad je pa Sinj, pa iša na Knin. Pa poslin rata nas tilo u kolektivu. A mi malo imućniji, bolje stojeći na kući, pa pokojni čaća nije tijo. Tamo u tu kolektivu išli samo oni što nisu ništa ni nako imali, a ko je išta ima taj nije tija uč. Pa kako su ga tili u niki rudnik u Rašu, to je u Istriji, pa ga spasio neki prijatelj u Sinju i primijo ga u svoje poduzeće, pa kad je zaposlen u državni posao, ne mogu ga otrat. Ma di će ići u kolektivu, nije lud, Bože mi prosti, pa da u one njegove lipe podvornice siju sirak, kašta su sijali u Sinjskom polju. Od one nesritne kolektive samo ostale nike štale, što sada zjape bez krova na srid sela. Ka, Bože sačuvaj! Eto! Eto, šta ču ti kazat?

Ne ču ja sve to govorit. Ja ču sve to priskočiti. Ja ču štograd govorit o sebi. Ja najbolje znam sebe i zato najbolje znam govorit o sebi. Nek svak od vas u tomu gleda svoju sudbinu. Ja ču govorit, a vi to živite.

I tako, roditi se ja od moga čaće i od moje matere kako ste se i vi svi rodili od jednoga čaće i od jedne matere. Dakako će se roditi nego od jednog čaće i od jedne matere?

Kazivala meni pokojna Litrinica, ona je iz Litrića udana u nas, da su se kad san se ja rodio veselili, moj brate, i pokojni čaća odma reka: Pijte ljudi, rodio mi se moj sin Pilip. To je ka u ime njegova pokojnog čaće, jer san se rodio prvi u matere. Kaže ona da san plaka, plaka ka crna zima. Ma i danas čini mi se, nisan to gleda – dica plaču, kad se rode. Kako neš plakat, ostaviti lipu materinu utrobu i doč nako go na ovu čavljiju zemlju. Ma opet, dobro šta san se rodijo, bolje nego da se nisan nikad rodijo, iako san već do sad sto puta reka: Bolje bi bilo da se nisan rodio. Ma pušti to! Niko me nije pita oču l' se roditi ili ču umrit. Rodio san se i umrit ču i... ne valja.

(nastaviti će se)

Hrvati izvan domovine nisu osušena grana

Za vrijeme svoga pastoralnog posjeta hrvatskim vjernicima u Australiji nadbiskup Franjo Kuharić blagoslovio je u prepuštoj katedrali u Sydneju Ninske križeve. Za vrijeme toga vrlo dirljivog obreda Nadbiskupa se pozdravili hrvatski misionari ovim riječima:

„Preuzvišeni gospodine Nadbiskupe! Hrvati izvan domovine nisu nekakva osušena grana, odcijepljena od narodnog stabla. Žilave su to grane koje ne žele izgubiti veze sa svojim korijenom. Kao vjernici pak posebno smo sretni i zahvalni što se domovinska Crkva brije za nas. Želeći sačuvati to zajedništvo i mi se rado uključujemo u akciju „Ninski križ u svaku kuću“.

Molimo Vas, dakle, preuzvišeni gospodine, da zazovete Božji blagoslov na ove križeve koji će dolaziti u svaku obitelj i nastojat ćemo da budu darovani svakom mladom paru prigodom vjenčanja u crkvi, da ga ponesu kao svoju obavezu, svoj zavjet i znak svoje vjernosti Božjoj Riječi.“

Na ovaj zamolbeni pozdrav Nadbiskup je, prije blagoslova Ninskih križeva, odgovorio:

„Dragi svećenici, redovnici i redovnice!

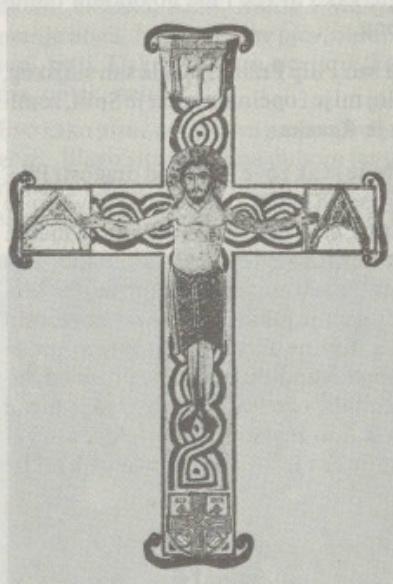
Dragi sinovi i kćeri iseljene, ali „uvijek vjerne Hrvatske“!

Broji se već četrnaesto stoljeće što su drevna hrvatska plemena iz mrkih zakarpatskih šuma stupila na tlo naše daňnje domovine.

Nedugo poslije toga došao je među nas sveti opat Martin i započelo je pokrštanje Hrvata: tada su se posvetile vode hrvatskih rijeka i Jadranskog mora, a

nad jasnim zavičajnim nebom zasjalo je „evanđeosko svjetlo slobode i nade“.

Okrijepljeni i prosvijetljeni „slatikim napitkom iz najsvetijeg vrela Evanđeoskog nauka“ naši su se pradjedovi uputili na težak i mukotran povijesni put na kojem je stasala hrvatska nacija. Zacijselo, oni nisu ni slutili što ih je sve čekalo na tom putu, ali mi njihovi potomci s punom odgovornošću priznajemo: „Milosrđe je Gospodnje što ne izgibosmo!“

Zemlja nam je bila gažena i otimana, narod desetkovani u ratovima, raseljavan i sustavno odnarođivan, ali je uvijek čudesno bio spašen neki Ostatak koji je blago života i povijesne predaje sačuvao za nove naraštaje. Zaista: „Milosrđe je Gospodnje što ne izgibosmo! Gospodnje je to djelo – kakvo čudo u očima našim!“

Da, ovo je pobjeda naša što pobijedi nesklona vremena, sile mraka i zla – vjera naša!

Ausländer – Heimatlos auch in der Kirche?

Rottenburg, 9. Februar (KNA) Was die Integration der Ausländer angeht, lässt sich die Kirche nach Ansicht des früheren Mitarbeiters im Auslandsreferat der Diözese Rottenburg-Stuttgart, Klaus Barwig, mittlerweile von anderen freien Trägern und Kommunen vormachen, „wie es gehen kann“. Dabei müßte die katholische Kirche von ihrem christlichen Selbstverständnis und ihrer multinationalen Struktur her wie keine andere Institution die Integration der Ausländer praktizieren, betonte Barwig jetzt in Bremen nach Mitteilung des Bildungswerkes der Katholiken im Lande Bremen. Den in dieser Sache klaren Beschlüssen des Konzils, der Würzburger Synode sowie den Erklärungen der Deutschen Bischofskonferenz stünden in den Diözesen weitgehend Resignation und Passivität gegenüber, meinte Barwig. Trotz erheblicher Anstrengungen der Kirchen- und Bistumsleitungen sei ein wirkliches Zusammenleben einheimischer und ausländischer Katholiken in den Kirchengemeinden immer noch in den Anfängen.

Dragi sinovi i kćeri!

Proslava Branimirove godine u našoj domovini Hrvatskoj bila je zahvala za taj veliki dar vjere i obnova naše vjernosti. Tom se slavlju danas pridružujete i vi, sydney Hrvati.

Ne zaboravite da „Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata“ upiru pogled u vas. Knez Branimir, kraljica Jelena, vjerni Zvonimir i svi vladari naši, sva „Sveta Hrvatska“ od Augustina Kažotića do Alojzija Stepinca – svi oni zaustavljeni daju gledaju jesu li današnji Hrvati do stojni slavne baštine svojih predaka koji su živjeli i umirali „za krst časni i slobodu zlatnu“.

Kako li nas sve ne zovu?

„Zvali su nas foreigners (stranci), stinking immigrants (smrdljivi emigranti), a u Australiji još i danas Wogs (posprano ime za emigrante iz Azije!). Sad čujemo da nas predsjednik predsjedništva Republike Hrvatske drug Jakov Blažević nazva, ni manje ni više, nego DEMORALIZIRANIM OTPACIMA NAŠE ZEMLJE. Druže Blaževiću, daleko od domovine nažlost jesmo, ali demoralizirani i još k tome otpaci definitivno nismo. Naprotiv naš je moral visok.

Visok je jer smo Božjom pomoću i vlastitim teškim radom uspjeli stvoriti egzistencije ovdje u stranom svijetu. Taj rad i borba za bolji život donijela nam je priznanja od građana zemalja gdje živimo i mi se tim ponosimo. Svjesni svoje sadašnjice mi se isto tako ponosimo svojom prošlošću i činjenicom da nam je Hrvatska domovina i da smo mi njeni sinovi, makar smo daleko od nje. Eto zato smatramo da nam je moral visok i zato ne smatramo da smo bilo čiji otpaci. Na koncu želimo reći da Vam kao kršćani i katolici opravštamo na izjavi koju bi možda drugi i pod istim okolnostima smatrali za uvredu.“ „Župne vijesti“

Hrvatske kat. zajednice Johannesburg